

DE VONDST VAN GOUDEN VOORWERPEN

EN

Gouden Merovingische Munten,

te DRONRIJP,

beschreven door Mr. J. DIRKS.

De vondst van Gouden Voorwerpen

EN

GOUDEN MEROVINGISCHE MUNTEN, te DRONRIJP.

Op Maandag den 13 Maart 1876, des voormiddags, werd door Wijbren Douma, arbeider, bij het afgraven van eene terp, gelegen onmiddelijk achter het bosch van den huize *Schatzenburg*, eigendom van en toen nog voortdurend bewoond door Mr. A. Quaestius, ten noorden van het dorp Dronrijp, (gemeente Menaldumadeel, provincie Friesland) eenige kleine gouden munten en gouden voorwerpen gevonden.

De terp of althans het gedeelte er van, waaruit zij te voorschijn kwamen, behoorde aan den landbouwer G. M. van der Kooi, wonende in de Poelen ten oosten van Dronrijp. 1) De terp zelf in 1876 reeds gedeeltelijk (thans geheel) afgegraven, muntte onder de vroeger zoo bekende, thans bijna verdwenen Dronrijper schilderachtige terpen door hoogte en uitgestrektheid uit. De genoemde voorwerpen kwamen aan de helling er van op eene diepte van ruim twee voet te voorschijn. Zij waren gelegd in een klein potje, waar de arbeider dwars doorheen stiet met zijnen ijzeren schop en dit daardoor zoodanig vernielde, dat Mr. A. Quaestius

1) Zie de aanteekening achteraan.

(die ons bijna onmiddellijk (15 Maart 1876) van de vondst kennis gaf en zich zeer veel moeite getrooste om dien kleinen schat voor den smeltkroes te behoeden) er later op de vindplaats zelfs geen voegzaam stukje van kon vinden.

De vondst bestond (a) uit 28 kleine en door de later daar nog bijgekomen twee zeer klein korrelachtige stukjes uit dertig gouden muntjes. (b). Uit vier stuks dikke geslagen gouden, langwerpige meer of min gebogen gouden plaatjes, waarvan drie pl. C (1—3) snebvormig doorboord met kleine ronde of langwerpige vierkante gaatjes, kennelijk daarin gemaakt om er draden of klinksels door te steken of te drijven ter aanhechting van (zooals wij meenen) *eene tasch*. Ook het vierde pl. C (4) snebvormig bijna even groot voorwerp (maar niet doorboord) behoorde kennelijk tot het binnenste van dien beugel van de tasch. Aan de binnenzijde van de zich daaraan bevindende sneb is dan ook een aanhechtingsplaatje zichtbaar. Zeer merkwaardig is het stuk pl. C (1) als het snebvormig overblijfsel van het slot kenbaar aan de tanden der kunstige sluiting en het sleutelgat. Ook hieraan bevinden zich een negental klink- of aanhechtingsgaatjes. Dit voorwerp hebben wij, duidelijkshalve, zoowel van de *buiten-* als van de *binnenzijde* op plaat C laten afbeelden *evenals al de andere in natuurlijke grootte*. Het gewicht er van is: 20 gram. De doorboorde voorwerpen pl. C (2-3) wegen ieder 21.5. De niet doorboorde pl. C (4) in twee stukken gebroken maar weder zamen gevoegde sneb weegt 12 gram. Er waren dus eigenlijk *vijf* gouden brokstukken van hetgeen wij voor den beugel van eene tasch, deswegens ook *beugeltasch* genaamd, houden, eene meening in 1876 bevestigd door het eenparig oordeel van deskundige goudsmiden. — Doch in een brief van 1 Januari 1877 uit 's Gravenhage aan mij gericht door den heer J. E. Hooft

van Iddekinge, lees ik: »Wat u voor de fragmenten van »een beugel aanziet acht ik de overblijfsels van iets anders. »Drie van de vier fragmenten passen volkomen aan elkan- »der (pl. C 1— bovenzijde 3 en 2 omgekeerd) en het vierde »(C 4) sluit daar onder juist er in en tegen aan. Op die »wijze tegen elkander gelegd komt een figuur dat doet den- »ken aan den fraaien gordelhaak van Wienwerd. 1) Alle »opgelegde ornamenten waarvan de plaats door de gaatjes »is aangewezen zijn verdwenen, op een klein fragment »van den rand na boven bij (C 1), dat nog aangeeft op welke »wijze het voorwerp was versierd. Terwijl wij echter in »de gordelsluiting van Wienwerd dat deel hebben waaraan »het oog was gehecht, hebben wij hier het andere deel »waaraan de haak was verbonden, en wel blijkt het nog »overige busje op zoodanige wijze, dat de haak kan draáijen »doch het beslag zelf op den gordel onbewegelijk was vast »gemaakt. De dikte tusschen (C 3) en de sned omgekeerd »van (C 4) komt juist overeen met die van zeer zwaar leder »zooals wij het nog heden kennen en gebruiken.” 2)

Doch van die ornamenten die los zouden geraakt zijn is geen spoor gevonden en wat *H. v. I.* daarvan als een eenig overblijfsel aanzag is *het slot*. Het sleutelgat is er vlak nevens en naast C 1 bovenzijde behoeft *H. v. I.* nog rechts een zeer groot (ook ontbrekend) stuk om den gordelhaak aan te

1) Door ons volgens de afteekening van Hooft van Iddekinge afgebeeld in de *Revue de la Numismatique Belge* 1867 pl. VI no. 9, later ook beschreven door Dr. L. J. F. Janssen.

2) Als brokstuk van een gordelhaak dan ook afgebeeld door Dr. W. Pleijte in zijn *Nederlandsche Oudheden* pl. XX no. 15 en beschreven blz. 15 als: „Eenige stukken van een gordelklamp of gesp, „in vijf stukken gehakt met het doel om versmolten te worden, twee „der stukken ontbreken; het voorwerp komt met de gewone Franki- „sche gespen overeen, het oog en de tong zoowel als de opgelegde „versieringen en edelgesteenten zijn er afgenomen.

hechten. 1) Hoe het zij, gouden gordelhaak- of gouden beugel-fragment, beide bewijzen (gevoegd bij den niet minder dan 45.5 gram wegende gouden staaf (C 6) ook bij de beschreven voorwerpen gevonden) dat er in Friesland in de zevende of achtste eeuw, toen zij aan de aarde toevertrouwd werden, geene zoodanige armoede heerschte als men gewoonlijk meent. Gouden beugels aan de tasschen zijn nog bij bemiddelde Friesche families aanwezig. Vitrine 146 van de *Historische Tentoonstelling* bevatte er drie stuks van goud en 23 stuks van zilver, en die er prachtige exemplaren van wil zien, bezoeke de Hindeloper kamer in het Museum van het Friesch Genootschap en zie aldaar hoe de Hindeloper moeder en dochter ze dragen.

Eindelijk bevonden zich in het verbrijzelde potje nog twee andere gouden voorwerpen.

Het eerste afgebeeld pl. C (5) is een klein, slechts 0.3 gram zwaar, gouden hangertje, een vrouwensieraad. Oorspronkelijk zat in het daarin zichtbaar gaatje een gekleurd steentje of *pate* of wellicht een robijntje of zoo iets. Het tweede voorwerp was veel grooter, hartvormig, versierd met drie kleine robijntjes (twee in top en een beneden aan het uiteinde), zijnde de beide bovenste steentjes daarin nog aanwezig.

Het mocht Mr. A. Quaestius niet gelukken dit vrouwen borstsieraad van den eigenaar ter afteekening of in eigendom te bekomen. Doch eene bij mij aanwezige schetsteekening is voldoende om den vorm en de bestemming er van aan te toonen.

1) Pleyte t. a. p. „Deze verschillende stukken vormen den geheelen schat. Hij is wellicht afkomstig van een muntmeester, die uit vrees voor diefstal dien begroef op den Schatzenburg. En de gissing schijnt gewettigd, dat de man zich in de lieden zijner omgeving niet bedroog, hem is in ieder geval de gelegenheid tot opgraven ontnomen.

Deze beide *vrouwen* sieraden ondersteunen onze meening dat wij hier met een *vrouwen-beugeltasch* te doen hebben en niet met een stevigen *mansgordel*.

Het gewestelijk bestuur van Friesland onderricht van de vondst en de belangrijkheid er van bevroedend, nam zonder aarzelen het voorstel van het Friesch Genootschap aan om dezen kleinen schat voor het Provinciaal Museum aan te koopen. Na eenige onderhandelingen gevoerd door Mr. A. Quaestius gelukte zulks: de 32 muntjes werden voor *f* 80.» en de gouden voorwerpen voor *f* 161.25 aangekocht en berusten nu als P(rovinciaal) E(igendom) in het Museum van het Friesch Genootschap.

Wij gaan nu over tot de beschrijving, bepaling of toewijzing en opheldering der 30 stuks munten, voor zooverre zulks uitvoerlijk en ons althans mogelijk is, want vele er van missen alle opschriften, andere vertoonen die zeer verminkt of onvolledig. Slechts de *type aanwijzing* is bij de meesten de leidsvrouw.

Na vooraf te hebben opgemerkt dat al de op de platen A.—B onder no. 1—28 afgebeelde muntjes *tiers de sol* of derde gedeelte van den *solidus* zijn, gaan wij tot de beschrijving over.

1. *Maastricht*. Gewicht 1.19 Rechts gewend borstbeeld met een kruisje (+) voor zich, gedekt met een diadeem of muts van achteren in den zwaluwstaartvorm en van voren knopvormig eindigende 1). *Omschrift* (de letters hersteld) OTRIECT + zijnde TRIECTO. Kennelijk wordt hierdoor *Maastricht* of *Utrecht* aangeduid.

Met *Perreau* in de *Revue de la Numismatique Belge* 1846, p. 333 kiezen wij *Maastricht* als muntplaats. Wij wijzen

1) v. d. Chijs zegt „met zeer opgesierd haar.”

er op dat deze voorzijde verschilt met die bij Dr. v. d. Chijs in zijne *Munten van Frankische, Duitsche en Nederlandsche vorsten*, (Haarlem 1846 pl. VII (13) afgebeeld en blz. 77 beschreven *tiers de sol*.

Aldaar is ons tweede kruisje (+) duidelijk een T, de ruimte achter O T en de omgekeerde R is oningevuld, terwijl op het exemplaar van Dronrijp een paar voor het omschrift niet in aanmerking kunnende komen letterteekens zichtbaar zijn.

Keerzijde. Een groot zogenaamd Karolingisch kruis of *croix à branches égales* volgens *Lelewel Numismatique du Moyen-Age* (Paris 1835, Atlas Table XXXVI *Eexplication de la table XXXII* (19—21) onder *Avitus* in Rome omstreeks het jaar 455 ontstaan en onder de Merovingiers met fijne of dunne stijlen (soms tijds gecantonneerd) tegen het jaar 700 meer in gebruik gebracht. De *cantonnage* (twee bolletjes boven links en rechts van het kruis) ontbreekt niet.

Omschrift: even als bij v. d. Chijs, (doch aldaar duidelijker) ANSOALDO, zijnde de naam van den muntmeester ook op dergelijke *tiers de sol* afgebeeld bij v. d. Chijs t. a. p. onder no. 11 tot 13 voorkomende.

2. *Orleans*, gewicht 1-17. Een rechts gewend zeer klein borstbeeld, gedekt met een kapje in een strik eindigende, en de hals of de zoom van het kleed met parels versierd. Hoog vóór het voorhoofd een gelijkvoetig kruisje (+), hetgeen ons met *Lelewel*, I, p. 37, doet zeggen, »cette pièce n'est pas trop ancienne car elle a une croix à des branches égales.» 1)

Omschrift † MAVRINVS MONITARI(vs) (*muntmeester Maurinus*) even als op een dergelijk muntje afgebeeld in de

1) *Lelewel* I p. 36 en 60 vermeldt, „*Maurinus* dont les pièces sont nombreuses.”

Monétaires Mérovingiens Paris 1843, (quarto) planche 10 (8) en met het onze geheel overeenkomende te zien. 1)

Keerzijde. Een zoogenaamd verhoogd en geappeld kruis (*croix haussée pommelée*), welk verhoogd kruis in Rome (volgens *Lelewel Tab. XXXVI* en *XXXII (1—4)* onder Keizer *Theodosius II* omstreeks het jaar 408 voor den dag kwam, soms *geappeld* is en bij de Merovingiers van het jaar 550—750 voorkomt.

Omschrift + AVRELIANIS CIV(itas). (*De gemeente of stad Orleans*). De reeds aangehaalde afbeelding in de *Monétaires* heeft *CIVI*, doch ons no. 2 komt overeen met *Lelewel*, pl. IV (5).

3. *Huy in België*, gewicht 1-27. Rechts gewend zeer misvormd borstbeeld met een geparelde hoed of diadeem gedekt. Het voorwerp dat hij draagt zal een scepter of lans zijn.

Omschrift CHOE FI(t). *Geslagen te Huy.* In de *Monétaires Mérovingiens* pl. I (13), wordt een *solidus* met nagenoeg dit omschrift toegekend aan *Coije en Beauvoisis* evenwel met een? maar men vindt ook aldaar op pl. 21 (14—17) drie *tiers de sol* met *Choe fit* enz., die p. 6 bepaald aan *Coije* worden toegekend. *Lelewel* dacht aan *Cayeux*. Het gelukte aan den scherpzinnigen *Louis de Coster* om in de *Revue* vornoemd (1859 p. 385—390 en *Revue* 1860 p. 369) te bewijzen dat *Huy* de muntplaats van dezen *tiers de sol* is.

Keerzijde. Een kruis verhoogd door het op een schommel (*piédouche*) te zetten. Onder den schommel een bol of

1) Elders, I p. 60, zegt *Lelewel* „*Maurinus d'Orléans* ornait quelques unes de ses pièces avec la croissette devant le profil ce qui paraît les attacher à la seconde moitié du VIe siècle.” Inderdaad moet no. 2 langen tijd in omloop zijn geweest.

ring. Omschrift BERTOAL(dvs), de naam van den muntmeester.

4, 5, 6 en 7. Deze zeer raadselachtige *tiers de sol* behooren om de overeenkomst van voor- en keerzijden aan dezelfde muntplaats te worden toegekend. Ook het gewicht van no. 4 en 5 is van beide 1.26. No. 6 weegt 1.24 doch no. 7 slechts 1.13, trouwens dit stukje heeft het hoogst ~~ruw gesneden~~, ~~geharnasd?~~ ~~gehelmd?~~ (?) ~~borstbeeld~~ *rechts* gewend terwijl dit bij no. 4—6 *links* gewend is. Ook de keerzijden van al deze muntjes vertoonen ter weerszijden van het kruis de veel al meer of min verminkte letters L V (het best op no. 7), terwijl de fragmenten van letters als omschrift geene namen vormen, door ons althans niet als zoodanig herkend werden. — Wij moeten daarbij opmerken dat het niet voor het eerst is dat deze hoogst barbaarsch gesneden muntjes in Friesland zijn gevonden. Reeds in 1858 hebben wij er een afgebeeld. 1) (Borstbeeld *links* gewend. *Keerzijde*. Het kruis in parelrand vergezeld (*zeer duidelijk*) met L—V,) toen voorhanden in de verzameling *Santee* te Leeuwarden. Prof. v. d. *Chijs* gaf datzelfde muntje nog eens in 1866 uit in zijn reeds aangehaald werk, pl. II, no. 21 (beschreven blz. 16—17) en voegde er op zijn Supplement plaat XX (5) nog een tweede bij (ook blz. 17 vermeld) alwaar ook naar een derde verwezen wordt, afgebeeld in de *Monétaires Mérovingiens* pl. 28 (9). Doch het laatste muntje evenals dat van *Santee*, vertoonde vóór het hoofd een liggende S of wijdbeenige M en daar achter EA, voor ons (zegt v. d. *Chijs*, blz. 17 (die de liggende S of M echter niet vermeld) van geheel onzekere beteekenis. — Andere afbeeldingen van dergelijke muntjes

1) *Revue* voornoemd, 1858, pl. I (6) p. 12.

hebben wij niet aangetroffen. Bij het wegen er van schreef de heer Hooft van Iddekinge bij allen *Keulen*. *Muntmeester* N. N. doch in het verslag der *Exposition du Vicomte de Ponton d'Amécourt au Trocadero* (1873) *des monnaies frappées par les Barbares* (476—800), 1) (niet minder dan 2118 nummers bevattende) komen (p. 364) de volgende *tiers de sol* uit Holland, voor. *Duerstede* 23, *Utrecht* 8 en *Or* 42 en *Argent* en *Leyde* met een? 11 en *Or*.

In de *Monétaires Mérovingiens*, p. 7, werd het muntje betiteld *Dégradation du type de Sigebert II* (638—656) à *Marseille*? zeker om de letters M AE (*Massiliae*) doch de *Vicomte de Ponton d'Amécourt* bracht het LV op een ander *Lugdunum* als *Lyon* over wier *tiers de sol* (afgebeeld in de *Monétaires Mérovingiens* pl. 28 (2—7) duidelijk hebben *Lugduno fit*. Het *Lugdunum Batavorum* kwam dien grooten muntkenner voor den geest en in de *Numismatic Chronicle* van 1872 (Part. II, p. 77) naar aanleiding van het vinden van een dergelijke *tiers de sol* met eene menigte anderen bij *Cronstal* (*Hantsire*) in Engeland ontdekt, (beschreven en opgehelderd in *the Num. Chron.* Vol. VI en Vol. X p. 164—176) liet hij zich aldus uit.

»No. 45. Cette monnaie se rencontre assez souvent dans les collections françaises. Quoique les legendes soient toujours barbares et qu'on n'ait par encore retrouvé un prototype qui en donne le sens, on peut sans trop de témérité l'attribuer à *Lugdunum Batavorum* (*Leyde*) à cause des initiales L U = L V.»

Natuurlijk valt hier het later ontstaan Leiden weg maar niet het *Lugdunum Batavorum* dat daar toch zeer dicht bij

1) In het *Annuaire de la Société française de Numismatique et d'Archéologie* (Seconde Serie T. I. 4me partie 1880. T. V. de la collection de Paris.)

gelegen was. Eene enkele storkte, eene marktplaats, een *vicus* ja eene *villa* waren aanleiding voor de tol- en belastingheffers in dit Merovingisch tijdvak, om aldaar *tiers de sol* te slaan. Het veelvuldig voorkomen van dezen type in Friesland doet aan eene in of niet te ver van dat gewest verwijderde muntplaats denken *Sed judicent peritiores*.

8. *Riom* in Frankrijk, gewicht 1.19, doch het stuk is besnoeid of liever getierceerd.

Voorzijde. Een rechts gewend barbaarsch gesneden hoofd dat rust op een borst die veel heeft van een kuipers vuurhaardje, doch een harnas of een met lutsen *à la Brandenburg* bezet kleed zal aanduiden.

Omschrift + RIOM(agvs).

Keerzijde. Kruis met voetstuk (in paretrand).

Omschrift ARIFREDVS M(onetariivs).

9. *Vic sur Cerve* in Auvergne (Frankrijk), gewicht 1.29. Scherp en diep gesneden. *Voorzijde.* Rechts gewend, scherp uitkomende buste, waarvoor VICO F(it) blijkens de afbeelding van een dergelijk muntje op pl. 49(2) der *Monétaires Mérovingiens*, alwaar bij de achterzijde van het hoofd slechts eenige afgebroken letters zichtbaar zijn.

Keerzijde. Eene aan *tiers de sol* vreemde symbolische voorstelling van een *jager* die het door hem ter neder geveld roofdier (wolf?) vertoont. Hij staat met uitgestrekte beenen, iets links gewend, voor den beschouwer; met zijne uitgestrekte linkerhand houdt hij een op den grond rechtstandig steunende, gedraaide stok of lans vast en in de uitgestrekte rechterhand een vrij groot dier (wolf?). Van het om- of onderschrift van dezen anders scherp gesneden *tiers de sol* zijn maar eenige brokstukken van letters zichtbaar.

In de *Monétaires* pl. 49 (2) verschilt de keerzijde eenigszins, waarschijnlijk door de min juiste afteekening van een min-

der scherp exemplaar dan het onze 1). In de aanteekening daarop (pag. 10), leest men alleen »Pièce frappée en Auvergne.» In dat bergachtige gedeelte van Zuid-Frankrijk, waar de Loire, Cher, Vienne en Lot ontspringen, waren wolven in den Merovingischen tijd overvloedig. Wij vonden aldaar eene overoude plaats *Vicus ad Cerem* nu *Vic en Carlades sur la Serre* 2).

10. *Mainz*, gewicht 1.24. (*A fleur de coin*).

Voorzijde. Rechts gewend borstbeeld met lang krullend haar en diadeem waarin drie parels zichtbaar zijn.

Omschrift in soms halve, verknoeide of omgekeerd geplaatste letters MOGVNCLACO FI(t). *Geslagen te Mainz*.

Keerzijde. Een kruis in parelcirkel, geflankeerd links en rechts aan den voet met het cijfer VII. Volgens *E. Cartier* (*Revue Numismatique*) Année 1839 (*de Blois*) p. 427 staat dit cijfer VII, in verband met het cijfer XXI op den *solidus*, *sol* of *sou d'or* (waarvan deze *tiers de sol* het een derde is), en tot de oorspronkelijke zwaarte van 0.28 en 84 grammen.

Deze VII komt ook voor op no. 11, en 14 en als IIV op no. 12 en 15 aanduidende den *triens* (*Monét. Mérov.* p. 12, pl. 57 no. 24.)

Omschrift + GAROALDO MON(etarius), vergelijk *Monétaires Mérov.* pl. 32 (12), (doch met een andere krans om het kruis) den *tiers de sol* van *Mainz* van *Mantuaris mon(etarius)* en pl. 57 (2) met parelcirkel.

1) *Vosgien Dictionnaire géographique in voce. Vic sur Cerre. Guide en France d'Amedée de Cesina* (Paris 1863), alwaar minerale wateren.

2) Vergelijk den *tiers de sol* bij *P. Petau Explication de plusieurs Antiquités. Edit. d'Amsterdam 1757*, quarto, pl. C (I no. 3, alwaar de man de voorwerpen anders om houdt (kruis en palmtak?) (Mistekend?)

11. Mainz, gewicht 1.27 V 2. Ongestempeld en ruw. Keerzijde, waarschijnlijk als no. 10 met *Garovaldo*.

12. Mainz, weegt 1.24. Voorzijde ruw. Keerzijde met II V schijnt gegoten te zijn, van daar ook het omgekeerd voorkomen van VII.

13. Mainz, gewicht 1.25 (gegoten?) Voorzijde buste als op no. 10.

Keerzijde. Het kruis niet zoo als op no. 10—13 in *parrelcirkel* maar in een lauwerkrans als *Monétaires Mérovingiens* pl. 30 (12), doch het omschrift verschilt.

14. Van? gewicht 1.22 à *fleur de coin*.

Voorzijde. Kruis met armen geplaatst op een bolvormig voetstuk (vergelijk *Monétaires Mérovingiens* pl. 57 (4)). Omschrift zeer duidelijk maar de meeste letters zijn van vreemden vorm, aan de uiteinden soms met bolletjes voorzien, b.v. de Δ of *Delta* die ook op de munten van *Δorestate* (*Duurstede*) als Δ voorkomt. Opmerkelijk is het dat in de rijke verzameling van onzen geachten penningmeester mr. A. Looxma Ypey ook een *tiers de sol* voorkomt, (hoogstwaarschijnlijk ook in Friesland gevonden) met dezelfde *voor* — doch met een andere *keerzijde*. Uitgegeven door den heer Raymond Serrure in de *Revue Numismatique*, Paris 1886 pl. VI no. 11 en beschreven pag. 47. Evenmin als deze bekwame en ijverige muntkenner weten wij deze letters te huis te brengen.

Keerzijde. Kruis met VII. Omschrift volgens Serrure TASIVAO of TAGIVAO.

15. Van? Gewicht 1.22.5, gegoten.

Voorzijde. Kruis met armen geplaatst op een halven bol waarin een liggende S, zoo het schijnt misschien het slot van het omschrift door misvormde letters zeer onduidelijk BODOILVS. (?)

Keerzijde. Kruis II V in paretrand.

(16—19). Vertoonen dezelfde zonderlinge kruisen op de keerzijden.

16. Van ? Bleek goud, gewicht 1-11.

Voorzijde. De ruwe sporen van eene rechts gewende buste gevormd door een twaalfstal bolletjes die den mond en neus trachten aan te duiden.

Keerzijde. Een kruis van zonderlingen vorm bij *Lelewel Table XXXII*, niet afgebeeld. Alhier besloten in een krans die bij no. 17—18 door de naar binnen uitstekende punten den doornenkrans van Jezus Christus wordt.

Omschrift ?

17. Beter goud dan no. 16, gewicht 1.21. Kennelijk gegoten.

Voorzijde. Hoogst ruwe sporen van een hoofd.

Keerzijde. Het kruis en de doornenkrans met drie naar binnen springende nagels.

18. Best goud, gewicht 1.24 à *fleur de coin*. Barbaars gesneden hoofd.

Keerzijde. Als no. 11, doch met een *Omschrift*.

19. Goed goud, gewicht 1.24. Zeer ruw gesneden kruis met *chrisma*? (vergelijk *Lelewel*, pl. XXXII (10) omgeven door een doornenkroon waaruit binnenwaarts vier nagels schieten (De Kruisnagels?))

Keerzijde. Een kruisje, besloten in een krans en waaraan twee driehoeken zijn gehecht.

Omschrift ?

20—23. Zeer kleine stukjes.

20. *Mainz*? gewicht 1.24. *Voorzijde* Ruw. *Keerzijde.* Een gelijkvormig dik in knoppen eindigend kruisje (*croix pommetée*) waarbij beneden of boven (naarmate men het muntje keert) drie (2-1) bolletjes.

21. *Mainz?* gewicht 1.16. Dik, scherp gesneden.

Voorzijde. Kruisje en knopje.

Keerzijde. Een vreemd kruis, gelijkende op dat bij *Lelewel*, Table XXXII (op Table XXXVI *croix Brabançonne* genoemd) doch dat is van veel lateren tijd. Ik zoude het *croix à pétales* noemen.

Omschrift ?

22. *Mainz?* Als no. 21, gewicht 1.22. *Voorzijde* *Omschrift?* Kruisje en krans gehecht aan den parelrand.

Keerzijde als no. 21. *Omschrift?*

23. *Mainz?* gewicht 1.22 Zeer ruw gegoten, dik. Vergelijk no. 21-22. *Voorzijde.* *Omschrift?* Kruisje in een krans zonder aanhechting. *Keerzijde* als no. 20-21, maar zeer misvormde *pétalen.* *Omschrift?*

24. *Mainz,* weegt 1.22 Vergelijk no. 21-23. *Voorzijde* als no. 23. *Omschrift* ? *Keerzijde* als no. 21-22. *Omschrift?*

25. *Keulen?* Sterk besnoeid, gewicht 1.17.

Voorzijde. Rechts gewend hoofd, gedekt met een helm.

Keerzijde. Een groot kruis boven den wereldbol geplaatst. Daarnevens sporen of overblijfselen van het getal VII, alles besloten in een parelrand. (Barbaarsche navolging).

26. *Mainz?* gewicht 1.17. Scherp gesneden.

Voorzijde. Rechts gewend hoofd gelauwerd, waarvoor een paar letters. *Keerzijde.* Het kruis als op no. 21-24 *Keerzijde* in parelrand. *Omschrift?*

27. Van ? gewicht 1.28, gegoten. *Voorzijde.* Zeer ruw borstbeeld *en face.* *Omschrift* in zeer groote letters.

Keerzijde. Een gelijkbeenig kruis met een bolletje in ieder hoek.

Omschrift in zeer groote letters BETTVS(?) of BETTI *monēT(arius).*

28. *Huy*, gewicht 1.26.

Voorzijde. Bijna onkenbaar borstbeeld en omschrift *Choe fit*.

Keerzijde. Een staand groot kruis waarnevens een paar bolletjes. Omschrift RIGOALDVS ?

29—30. Dikke gestempelde korrels, wegende 1.32 en 1.24.

Dr. v. d. Chijs in zijne *Munten der Frankische vorsten* heeft pl. XX no. 1 een dergelijk gestempelde korrel afgebeeld, wegende ongeveer *een wigkje* en in 1866 in de verzameling van den heer Bloembergen Santee en dus ook in Friesland gevonden voorhanden. Hij zegt er (p. 6) dit van »waarschijnlijk heeft het als ruilmiddel gediend. Het »heeft gelijk men ziet op de voorzijde drie *bolletjes*, op de »keerzijde eenige kleine dito. Wij weten niet wat van het »stukje te denken, daar ons nimmer iets dergelijks is »gekomen. 1)

AANTEKENING.

Dronrijp. De geboorteplaats van den beroemden schilder L. Alma Tadema. Wij zouden hiervan bij de beschrijving van Merovingische oudheden in de nabijheid van dit schoone dorp gevonden, geen gewag hebben gemaakt, indien wij daartoe ons niet genoopt hadden gevoeld door een paar opmerkingen, die wij vonden in het volgende werk: L. Alma Tadema, R. A. his Life and Works bij H. Zimmern. Illus-

1) Pleyte t. a. p. zegt. „Twee kleine stukjes ter zwaarte van een „*tiers de sol*, moesten waarschijnlijk nog gemunt worden, even als een „vierkant staafje waar deze muntstukjes *van schijnen afgehakt*.” (Dit is niet het geval).

trated with engravings, wood facsimiles, zijnde dit The Art. Annual 1886. Aldaar lezen wij p. 2, »dat het opmerking verdient, dat het gewest, in hetwelk deze schilder geboren werd en leefde als knaap, een is van die Hollandse gewesten in welke Merovingische oudheden, munten en penningen (coins and medals) worden gevonden en het waren de Merovingische zooals wij later zien zullen, zegt »Zimmern, welke Tadema's aandacht het eerst op het schilderen van historische tafereelen brachten"! Ook blz. 16 zegt hij: »Gregorius van Tours, Historia Francorum 1) werd door Tadema bestudeerd en het gebruik dat hij van dit oude boek maakte is van het grootste belang om licht te werpen op zijne wijze van werken. Hij was toch niet tevreden met de aanwijzingen die hij kon verzamelen uit dit werk. De archeologische waarheid van zijne latere schilderijen, spiegelt zich reeds vooruit af in zijn eerst historisch doek (*Clotilde bij het graf van hare kleinkinderen*). Geene voor hem te verkrijgen middelen om inlichtingen (over dat Merovingisch tijdvak) te bekomen liet hij verloren gaan en (*let wel*) iedere munt bij zijne woonplaats (*home*) gevonden, werd bestudeerd."

Tadema, geb. 8 Jan. 1836 schilderde *Clotilde* in 1852. Onze munten werden in 1876 gevonden. Zimmern draaft hier door, ja! spreekt zelfs van Merovingische medailles.

1) Van dit hoogst belangrijk werk van dezen Bisschop van Tours, (Ao 572 en gestorven Ao 594 of 595) onder den titel *Gregorii Turonici historiae* (libri decem) bezit ik een kl. 8o druk van 1568 (Basiliae.) Deze druk (blijkens den titel) is vergeleken bij vroegere zeer vermeerderd „*quorum quarto duo capita praecipua ex MS accesserunt. Appendix item sive liber XI, 110 annorum historiam continens, alio quodam autore*: In de *Algem. Konst- en Letterbode* 1861 no. 44, blz. 345, dus juist in den tijd toen Tadema druk de stoffen voor zijn meesterstukken uit *Gregorius Turonensis* putte, leest men: „In den jongsten tijd en vooral in Frankrijk is veel geschreven over *Gregorius*

van Tours en het gezag aan hem als geschiedschrijver en geograaf toe te kennen. Lecoy de la Marche schreef *De l'autorité de Grégoire de Tours. Etude critique sur le texte de l'histoire des Francs* (Paris Durand 1861). A. Jacobs bezorgde in dat jaar (Paris Didier) eene tweede herziene uitgaaf van de vertaling van Guizot, die het eerst in 1823 was uitgegeven en dezelfde Jacobs gaf eene tweede 1) zeer gewijzigde uitgaaf zijner verhandeling *Sur la Géographie de Grégoire de Tours*. 2) Voorts gaf de heer Bordier 3) het eerste stuk uit van zijne geheel nieuwe vertaling van *Gregorius van Tours*, (het tweede werd in 1861 spoedig verwacht, waaruit een fragment reeds toen was medegedeeld in de *Correspondance littéraire* 1861 no. 23). Daarin treedt Bordier in wederlegging van de beschuldigingen door *Lecoy de la Marche* voornoemd tegen Gregorius als niet geloofwaardig op het gebied van geschiedenis en aardrijkskunde ingebracht.

Ook vóór en na 1861 hield men zich zeer bezig met onze Gregorius. Zie *Gregor von Tours* und seine Zeitgenossen, vornehmlich aus seinen Werken geschildert. Von J. W. Löbell, Leipzig 1839 (*Litteratur Blatt*, 1840 no. 25). A. Dupuy *Vie de St. Grégoire, évêque de Tours*. Tours 1852. Un gros volume in 8o. *Ueber Gregor von Tours, Lib. II Cap 22 und 23* (handelende over den *Sanctus Sidonius*) in de *Forschungen zur deutscher Geschichte* 1870 X S 388—390. *Essai sur la Numismatique Mérovingienne comparée à la Géographie de Grégoire de Tours Lettre à Alfred Jacobs par le Vicomte de Ponton d'Amécourt*, Paris 1864, 220 pp. 8o. *Etudes critiques sur les sources de l'histoire Mérovingienne par Gabriel Monod I Introduction — Grégoire de Tours. — Marius d'Adenches*, Paris chez Franck 1872, VIII 63 pp. 8o (von *Sybel Historisch Zeitschrift* XIV (4) 1872 S 415. *Renovation de l'histoire des Franks* par Victor Gautier, (Bruxelles 1884). In *De Gids* (Juni 1884, blz. 609), lezen wij bij de aankondiging van dit werk als resultaat het volgende dat ook zeer onze aandacht verdient. „De Franken zijn niet gelijk Gregorius van Tours en diens navolgers zeggen „over den Rhyjn in het eerste derde deel der vijfde eeuw onder *Chloje*,

1) Eerste uitgave te Parijs 1858. *Géographie de Grégoire de Tours, le págus et l'administration en Gaule*.

2) Jacobs. Deze gaf in 1871 bij Didier in Parijs (14 fr) nog uit, *Gregoire de Tours et Fredigaire Histoire des Francs et Chronique traduite. Nouv-Ed. revue et augmentée de la Géographie de Grégoire de Tours et de Fredigaire*. (Dit werk werd bij ministerieel besluit op de openbare scholen ingevoerd).

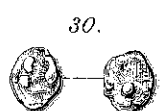
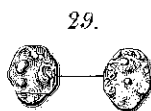
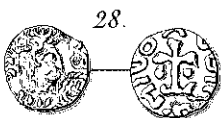
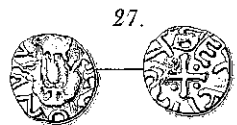
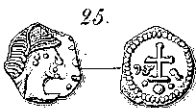
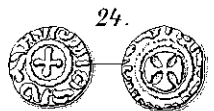
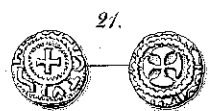
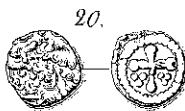
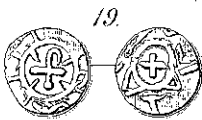
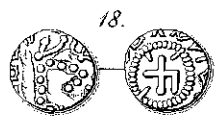
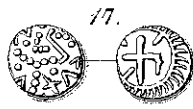
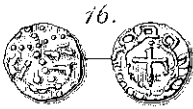
3) Bordier. Van dezen verscheen te Parijs in twee deelen bij Firmin Didot in 1873 fr., nog *Grégoire de Tours Histoire Ecclésiastique des Francs, traduction accompagnée d'une Table analytique, d'un sommaire des autres ouvrages de Grégoire de Tours et de sa vie écrite au X siècle par Odon abbé de Cluny*.

Chlogio of *Clonis* getrokken, zijn niet van de overzijde gekomen, maar in opstand tegen de Romeinen in Vlaanderen, Brabant, Zeeland, Betuwe en op de Zuid-Hollandsche eilanden. De *Lex Salica* was hun band. Vergelijk Ranke, *Weltgeschichte*, (*Analekten* achter Band IV 2, S 328 ff.)

Behalve de vertaling van Guizot gaf de *Société de l'Histoire de France* nog eene Latijnsche editie in IV Volumina 1836—1838, Pariis, J. Renouard & Co. *cum versione Gallica. notis append et tabulis cura Guadet et Taranne* en verschenen in het Duitsch (coll. Pertz), *Zehn Bücher Fränkischer Geschichte von Bischof Gregorius von Tours*. 2 Bände (Bibl. Fr. Gen.)

Eindelijk vermelden wij nog O. Sikkell, *Zur Kritik Gregors von Tours*, Berlin 1875, 23 S. 40, (*Program*) W.C. Grimm *Ueber deutsche Rüden* Gottingen, 1821 die (S 53—54) ook naar aanleiding van het *Nouveau traité de Diplomatie* II 50 en 65, de plaats bij *Gregorius* V 54 (*lees* 44) bespreekt.

D R O N R W P .

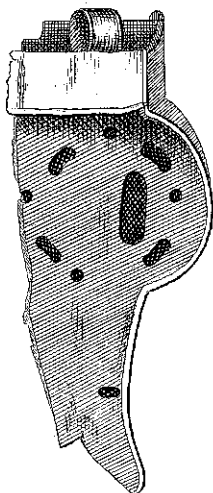
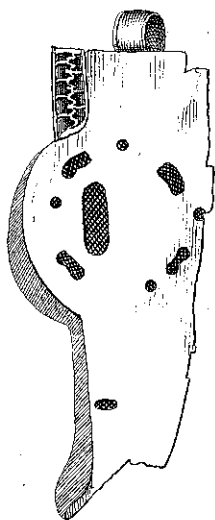

D R O N R I J P.

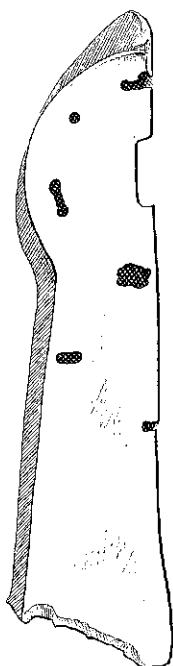
Bovenzijde.

1.

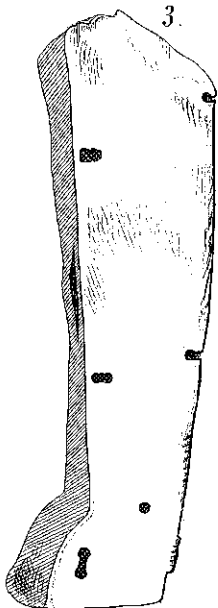
Binnenzijde.

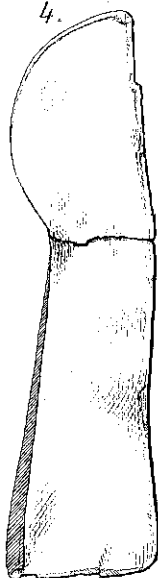
2.

3.

4.

6.

5.

